

Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
MACIEJA SZPUNARA
od 11. siječnja 2024.¹

Predmet C-22/23

**„Citadeles nekustamie īpašumi” SIA
protiv
Valsts ieņēmumu dienests**

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Administratīvā rajona tiesa (Općinski upravni sud, Latvija))

„Zahtjev za prethodnu odluku – Sprečavanje korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma – Direktiva (EU) 2015/849 – Članak 3. točka 7. podtočka (c) – Pojam, pružatelj usluga trusta ili trgovačkog društva’ – Vlasnik nekretnine koji je sklopio ugovore o zakupu s pravnim osobama – Suglasnost za upis registriranog sjedišta na adresi te nekretnine – Članak 4. – Proširenje pojma, obveznici’ na profesije i kategorije poduzetnika koje nisu navedene u Direktivi (EU) 2015/849”

I. Uvod

1. Treba li zakupodavca koji nekretninu u svojem vlasništvu daje u zakup društvu i koji je suglasan s time da to društvo upiše svoje registrirano sjedište na adresi te nekretnine smatrati „pružateljem usluga trusta ili trgovačkog društva” u smislu Direktive (EU) 2015/849² i treba li ga stoga smatrati „obveznikom” koji je dužan pridržavati se obveza koje proizlaze iz te direktive?
2. To je, u biti, pitanje koje Sud treba ispitati u ovom predmetu koji se odnosi na zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Administratīvā rajona tiesa (Općinski upravni sud, Latvija) u vezi s tumačenjem članka 3. točke 7. podtočke (c) Direktive 2015/849. Taj je zahtjev upućen u okviru spora između društva i latvijskog nadležnog tijela u vezi s novčanom kaznom izrečenom zbog povrede nacionalnih odredaba o sprečavanju pranja novca i financiranja terorizma.
3. Ovaj predmet Sudu pruža priliku da pojasni opseg pojma „pružatelj usluga trusta ili trgovačkog društva” u smislu Direktive 2015/849 te da pruži smjernice o mogućnosti država članica da prošire područje primjene te direktive na obveznike koji nisu izričito navedeni u njoj.

¹ Izvorni jezik: francuski

² Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 2015. o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma, o izmjeni Uredbe (EU) br. 648/2012 Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive 2005/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća i Direktive Komisije 2006/70/EZ (SL 2015., L 141, str. 73.), kako je izmijenjena Direktivom (EU) 2018/843 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2018. (SL 2018., L 156, str. 43.) (u daljnjem tekstu: Direktiva 2015/849)

II. Pravni okvir

A. Pravo Unije

4. Članak 1. stavak 1. Direktive 2015/849 propisuje:

„Cilj je ove Direktive sprečavanje korištenja financijskog sustava Unije u svrhu pranja novca i financiranja terorizma.”

5. Članak 2. stavak 1. točka 3. i članak 2. stavak 7. te direktive glase:

„1. Ova se Direktiva primjenjuje na sljedeće obveznike:

[...]

3. sljedeće fizičke ili pravne osobe u obavljanju njihovih profesionalnih djelatnosti:

(a) revizore, vanjske računovođe i porezne savjetnike te sve ostale osobe koje se obvežu da će izravno ili s pomoću drugih osoba s kojima su te ostale osobe povezane pružati materijalnu pomoć, potporu ili savjete o poreznim pitanjima kao glavnu poslovnu djelatnost ili profesionalnu aktivnost;

(b) javne bilježnike i druge neovisne pravne stručnjake ako sudjeluju, bilo da djeluju u ime svoje stranke bilo za svoju stranku, u bilo kojoj vrsti financijskih transakcija ili transakcija koje uključuju nekretnine ili pak pružaju pomoć u planiranju ili provođenju transakcija za svoje stranke u vezi s:

i. kupnjom i prodajom nekretnina ili poslovnih subjekata;

[...]

(c) pružatelje usluga trusta ili trgovačkih društava koji nisu obuhvaćeni točkama (a) ili (b);

(d) posrednike u prometu nekretnina, između ostalog kada djeluju kao posrednici u iznajmljivanju nekretnina, ali samo u vezi s transakcijama u kojima mjesečna najamnina iznosi 10 000 [eura] ili više;

[...]

7. U procjeni rizika od pranja novca ili financiranja terorizma u svrhe ovoga članka, države članice posebno paze na svaku financijsku aktivnost koja se po svojoj prirodi smatra osobito pogodnom za uporabu ili zlouporabu u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma.

6. Člankom 3. točkom 7. Direktive 2015/849 određuje se:

„Za potrebe ove Direktive primjenjuju se sljedeće definicije:

[...]

7. „pružatelj usluga trusta ili trgovačkog društva” znači svaka osoba koja slijedom svojeg poslovanja trećim osobama pruža bilo koju od sljedećih usluga:
- (a) osnivanje trgovačkih društava ili drugih pravnih osoba;
 - (b) obavljanje funkcije ili postavljanje druge osobe da obavlja funkciju direktora ili tajnika trgovačkog društva, partnera u partnerstvu ili sličnog položaja u odnosu na druge pravne osobe;
 - (c) pružanje usluga registriranog sjedišta, poslovne adrese, korespondentne adrese ili administrativne adrese i ostalih povezanih usluga trgovačkom društvu, partnerstvu ili nekoj drugoj pravnoj osobi ili aranžmanu;
 - (d) obavljanje funkcije ili postavljanje druge osobe da djeluje kao upravitelj ekspresnog trusta ili sličnog pravnog aranžmana;
 - (e) obavljanje funkcije ili postavljanje druge osobe da obavlja funkciju nominalnog dioničara u ime druge osobe osim trgovačkog društva uvrštenog na uređeno tržište koje podliježe obvezi objavljivanja u skladu s pravom Unije ili ekvivalentnim međunarodnim standardima.”

7. Člankom 4. Direktive 2015/849 određuje se:

„1. Države članice, u skladu s pristupom koji se temelji na procjeni rizika, osiguravaju da područje primjene ove Direktive obuhvaća, u cijelosti ili djelomično, i profesije i kategorije poduzeća [koje] nisu obveznici iz članka 2. stavka 1., a koje se bave aktivnostima za koje je osobito vjerojatno da će se upotrebljavati za potrebe pranja novca ili financiranja terorizma.

2. Kada država članica proširi područje primjene ove Direktive i na druge profesije ili kategorije poduzeća osim onih iz članka 2. stavka 1., ona o tome obavješćuje Komisiju.”

8. Članak 5. Direktive 2015/849 glasi:

„Države članice mogu donijeti ili zadržati na snazi strože odredbe u području koji obuhvaća ova Direktiva u svrhu sprečavanja pranja novca i financiranja terorizma, u granicama prava Unije.”

B. Latvijsko pravo

9. Odredbe u području sprečavanja pranja novca i financiranja terorizma u latvijskom su pravu sadržane u Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums (Zakon o sprečavanju pranja novca i financiranja terorizma te širenja nuklearnog naoružanja) od 17. srpnja 2008.³ (u daljnjem tekstu: latvijski Zakon o sprečavanju pranja novca), koji je izmijenjen, među ostalim, radi prenošenja Direktive 2015/849 u latvijski pravni sustav.

10. Tim se zakonom, u verziji koja se primjenjuje na činjenice u glavnom postupku, u njegovu članku 1. točki 10. određuje pojam „pružatelj usluga povezanih s osnivanjem i funkcioniranjem pravnih aranžmana ili pravnih osoba”. U skladu s tom odredbom, riječ je o pravnoj ili fizičkoj

³ Latvijas Vēstnesis, 2008., br. 116

osobi koja uspostavlja poslovni odnos sa strankom i pruža, među ostalim, u skladu s podtočkom (c) te odredbe, „pravnim aranžmanima ili pravnim osobama registrirano sjedište, korespondentnu adresu, fizičku adresu za izvršavanje transakcija ili slične usluge”.

11. Člankom 3. latvijskog Zakona o sprečavanju pranja novca određuje se:

„1. Obveznici su osobe koje obavljaju gospodarsku ili profesionalnu djelatnost:

[...]

4. javni bilježnici, odvjetnici i drugi neovisni pružatelji pravnih usluga, ako, djelujući u ime i za račun svoje stranke, pružaju usluge pomoći u planiranju ili provođenju transakcija, sudjeluju u njima ili obavljaju druge profesionalne djelatnosti povezane s transakcijama za svoje stranke, u vezi s:

(a) kupnjom ili prodajom nekretnina [ili] udjela u trgovačkim društvima;

[...]

5. pružatelji usluga povezanih s osnivanjem i funkcioniranjem pravnih aranžmana ili pravnih osoba;

6. zastupnici u trgovini s nekretninama.”

III. Činjenice iz kojih proizlazi spor, glavni postupak i prethodna pitanja

A. Okolnosti spora i postupak u glavnom predmetu

12. Citadeles nekustamie Īpašumi SIA (u daljnjem tekstu: društvo Citadeles), tužitelj iz glavnog predmeta, trgovačko je društvo registrirano u Latviji koje se bavi, među ostalim, kupnjom i prodajom vlastitih nekretnina te davanjem u zakup tih nekretnina i njihovim upravljanjem.

13. U razdoblju od 14. rujna 2021. do 4. veljače 2022. Valsts ieņēmumu dienests (Državna porezna uprava, Latvija) (u daljnjem tekstu: VID) proveo je inspekcijski nadzor nad društvom Citadeles u području sprečavanja pranja novca na temelju kojeg je sastavljen zapisnik o inspekcijskom nadzoru.

14. U tom zapisniku o inspekcijskom nadzoru VID je utvrdio da je društvo Citadeles dalo u zakup nekretninu u svojem vlasništvu sklapanjem ugovora o zakupu sa zakupnicima, uključujući pravne osobe i pravne aranžmane, koji su upisali svoje registrirano sjedište na adresi poslovnih prostora u toj nekretnini.

15. Prema utvrđenjima iz navedenog zapisnika o inspekcijskom nadzoru, društvo Citadeles nije VID-u prijavilo vrstu djelatnosti „pružatelj usluga povezanih s osnivanjem i funkcioniranjem pravnih aranžmana ili pravnih osoba” na temelju latvijskog Zakona o sprečavanju pranja novca te se nije pridržavalo obveza koje proizlaze iz tog zakona.

16. Na temelju tih utvrđenja VID je odlukom od 28. ožujka 2022. društvu Citadeles izrekao novčanu kaznu u iznosu od 1000 eura zbog nepoštovanja zahtjeva iz latvijskog Zakona o sprečavanju pranja novca. Ta je odluka potvrđena odlukom glavnog ravnatelja VID-a od 15. lipnja 2022. (u daljnjem tekstu: pobijana odluka).

17. Pobijana se odluka temelji na tvrdnji VID-a prema kojoj je gospodarska djelatnost Citadelesa pružanje usluga povezanih s osnivanjem i funkcioniranjem pravnih aranžmana ili pravnih osoba jer je u ugovorima o zakupu o kojima je riječ to društvo zakupnicima odobrilo da svoje registrirano sjedište upišu na adresi predmetnih poslovnih prostora. Stoga ga, prema mišljenju VID-a, treba smatrati obveznikom u skladu s latvijskim Zakonom o sprečavanju pranja novca.

18. Citadeles je tužbom od 15. srpnja 2022. od Administratīvā rajona tiesa (Općinski upravni sud), suda koji je uputio zahtjev, zahtijevao poništenje pobijane odluke.

19. U prilog svojoj tužbi društvo Citadeles ističe da nema svojstvo obveznika u smislu Direktive 2015/849 i latvijskog Zakona o sprečavanju pranja novca i da stoga nije dužno postupiti u skladu sa zahtjevima iz tog zakona, suprotno onomu što je utvrdio VID. Naime, u okviru svoje djelatnosti bavi se upravljanjem nekretninama u svojem vlasništvu i njihovim davanjem u zakup i ne pruža „usluge povezane s osnivanjem i funkcioniranjem pravnih aranžmana ili pravnih osoba” u smislu navedenog zakona. Društvo Citadeles tvrdi da je u sklopljenim ugovorima o zakupu navedeno samo da je mogućnost da zakupnici upišu svoje registrirano sjedište jedno od njihovih prava i da ugovorena zakupnina ne ovisi o tome je li zakupnik upisao svoje registrirano sjedište. Društvo Citadeles tvrdi da se zakupnicima nije obvezao pružati, niti da im pruža, druge usluge osim davanja u zakup poslovnih prostora.

B. Prethodna pitanja

20. Sud koji je uputio zahtjev ističe da definicija „pružatelja usluga povezanih s osnivanjem i funkcioniranjem pravnih aranžmana ili pravnih osoba” iz latvijskog Zakona o sprečavanju pranja novca odgovara definiciji „pružatelja usluga trgovačkog društva” iz članka 3. točke 7. Direktive 2015/849.

21. Međutim, ni ta odredba ni bilo koja druga odredba Direktive 2015/849 ne pojašnjava treba li pojam „usluga trgovačkog društva”, koja se odnosi na pružanje usluga registriranog sjedišta, poslovne adrese, korespondentne adrese ili administrativne adrese i ostalih povezanih usluga, tumačiti na način da je riječ o zasebnoj usluzi koja ne proizlazi iz transakcije davanja u zakup vlastite nekretnine odnosno koja nije povezana s tom transakcijom.

22. Sud koji je uputio zahtjev napominje da je u latvijskom pravu do 31. srpnja 2021., da bi moglo biti upisano u sudski registar, društvo obvezno moralo podnijeti suglasnost vlasnika nekretnine za upis registriranog sjedišta na adresi nekretnine. Budući da su ugovori o zakupu koje je ispitaio VID sklopljeni prije 1. kolovoza 2021., može se smatrati da je suglasnost društva Citadeles u tim ugovorima o zakupu samo suglasnost dana radi ispunjenja zahtjeva iz zakona o trgovini, a ne kao posebna usluga društvima. Sud koji je uputio zahtjev ističe da od 1. kolovoza 2021. takva suglasnost više nije potrebna. U takvim okolnostima taj sud smatra da se zakupodavac nekretnine ne može smatrati pružateljem usluga trgovačkog društva u smislu članka 3. točke 7. Direktive 2015/849.

23. U tom pogledu, navedeni sud razlikuje slučajeve u kojima se registrirano sjedište pruža kao zasebna usluga radi dobivanja adrese koja odgovara samo „poštanskom sandučiću” ili adrese na kojoj se obavljaju određene transakcije, ali na kojoj pravna osoba ili pravni aranžman zapravo ne obavlja svakodnevne gospodarske djelatnosti.

24. Sud koji je uputio zahtjev smatra da činjenicu da pojam „pružatelj usluga [...] trgovačkog društva”, u smislu članka 3. točke 7. Direktive 2015/849, ne obuhvaća zakup vlastite nekretnine potvrđuju uvodna izjava 8. i druge odredbe te direktive iz kojih proizlazi da se navedena direktiva primjenjuje na javne bilježnike i druge neovisne pravne stručnjake te na zastupnike u trgovini nekretninama, dok se pak pružatelji usluga trgovačkog društva na temelju te direktive smatraju zasebnim subjektima, koji nisu povezani s transakcijama s nekretninama.

25. Sud koji je uputio zahtjev međutim ističe da, u skladu s člankom 2. stavkom 7. Direktive 2015/849, država članica može široko tumačiti djelatnosti osoba koje mogu imati nezakonit cilj. Stoga smatra da je moguće da zakupodavac nekretnine koja je u njegovu vlasništvu, kada sklapa ugovore o zakupu, sudjeluje u pranju novca ili financiranju terorizma i da, kako bi se smanjila vjerojatnost takvih slučajeva, i njega treba smatrati pružateljem usluga trusta ili trgovačkog društva u slučajevima u kojima nekretninu u svojem vlasništvu daje u zakup zakupniku koji na adresi te nekretnine upiše svoje registrirano sjedište i ondje obavlja gospodarsku djelatnost.

26. Osim toga, postavlja se i pitanje treba li svaku osobu koja daje u zakup nekretninu u svojem vlasništvu smatrati pružateljem usluga trgovačkog društva tako da se u slučaju da nekretninu u zakup daje fizička osoba na nju moraju primjenjivati isti zahtjevi kao i na pravnu osobu.

27. U tim je okolnostima Administrativā rajona tiesa (Općinski upravni sud) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

- „1. Treba li pojam ‚pružatelj usluga [...] trgovačkog društva’ iz članka 3. točke 7. podtočke (c) Direktive 2015/849 tumačiti na način da je riječ o zasebnoj usluzi koja ne proizlazi iz transakcije davanja u zakup vlastite nekretnine odnosno koja nije povezana s tom transakcijom, neovisno o tome je li zakupodavac zakupniku dao suglasnost da adresu nekretnine u zakupu upiše kao svoje registrirano sjedište i ondje izvršava transakcije?
2. U slučaju niječnog odgovora na prvo pitanje, treba li pojam ‚pružatelj usluga [...] trgovačkog društva’ iz članka 3. točke 7. podtočke (c) Direktive 2015/849 tumačiti na način da se u slučaju da nekretninu u zakup daje fizička osoba, na nju moraju primjenjivati isti zahtjevi kao i na pravnu osobu ili pravni aranžman, neovisno o činjeničnim okolnostima, kao što su, primjerice, broj nekretnina koje navedena fizička osoba posjeduje i daje u zakup, nepovezanost davanja nekretnine u zakup s gospodarskom djelatnošću ili druge okolnosti?”

28. Sud je zaprimio zahtjev za prethodnu odluku 19. siječnja 2023. Pisana očitovanja podnijeli su društvo Citadeles, VID i Europska komisija. Sud je na kraju pisanog dijela postupka ocijenio da raspoláže dovoljnim informacijama da donese odluku bez održavanja rasprave.

IV. Analiza

A. Prvo prethodno pitanje

1. Uvodne napomene

29. Svojim prvim prethodnim pitanjem sud koji je uputio zahtjev pita Sud treba li pojam „pružatelj usluga trusta ili trgovačkog društva” iz članka 3. točke 7. podtočke (c) Direktive 2015/849 tumačiti na način da se odnosi na posebnu uslugu koja ne proizlazi iz transakcije koju čini samo davanje u zakup vlastite nekretnine odnosno koja nije povezana s tom transakcijom, neovisno o tome je li zakupodavac dao suglasnost za to da zakupnik upiše svoje registrirano sjedište na adresi zakupljene nekretnine i ondje izvršava transakcije.

30. Uvodno podsjećam na to da, u skladu s člankom 3. točkom 7. podtočkom (c) Direktive 2015/849, „pružatelj usluga trusta ili trgovačkog društva” znači svaka osoba koja slijedom svojeg poslovanja [...] pruža” uslugu „registriranog sjedišta, poslovne adrese, korespondentne adrese ili administrativne adrese i ostalih povezanih usluga trgovačkom društvu, partnerstvu ili nekoj drugoj pravnoj osobi ili aranžmanu”.

31. Pitanjem koje je postavio sud koji je uputio zahtjev želi se utvrditi treba li u situaciji poput one iz glavnog postupka smatrati da je subjekt pružao „usluge trgovačkog društva” u smislu navedene odredbe jer je društvima dao u zakup nekretninu u svojem vlasništvu, pri čemu je u ugovorima o zakupu dao izričitu suglasnost za to da zakupnici upišu registrirano sjedište na adresi zakupljene nekretnine. Ako se zaključi da je u takvoj situaciji taj subjekt pružao „usluge trgovačkog društva” u smislu Direktive 2015/849, tada bi taj subjekt trebalo kvalificirati kao „obveznika” i stoga bi on bio dužan pridržavati se obveza koje proizlaze iz te direktive kao i nacionalnih odredaba kojima se ona prenosi u nacionalno pravo.

32. Kako bi se odgovorilo na prethodno pitanje koje je postavio sud koji je uputio zahtjev, valja stoga tumačiti pojam „pružatelj usluga trusta ili trgovačkog društva” kako je definiran u članku 3. točki 7. podtočki (c) Direktive 2015/849.

2. Tumačenje članka 3. točke 7. podtočke (c) Direktive 2015/849

33. Iz ustaljene sudske prakse proizlazi da pri tumačenju odredbe prava Unije valja uzeti u obzir ne samo njezin tekst nego i kontekst te ciljeve propisa kojeg je dio⁴.

34. Kao prvo, kad je riječ o tekstualnoj analizi članka 3. točke 7. podtočke (c) Direktive 2015/849, ističem da iz sadržaja te odredbe izričito proizlazi da se definicija vrste „usluga trusta ili trgovačkog društva”⁵ u toj odredbi odnosi na uslugu pružanja trgovačkom društvu ili bilo kojem drugom sličnom pravnom aranžmanu „registriranog sjedišta, poslovne adrese, korespondentne adrese ili administrativne adrese i ostalih povezanih usluga”⁶.

⁴ Vidjeti nedavne presude od 8. lipnja 2023., VB (Obavještanje osobe osuđene u odsutnosti) (C-430/22 i C-468/22, EU:C:2023:458, t. 24. i navedena sudska praksa) te od 17. studenoga 2022., Rodl & Partner (C-562/20, EU:C:2022:883, t. 81.).

⁵ U članku 3. točki 7. podtočkama (a), (b), (d) i (e) Direktive 2015/849 definiraju se druge vrste „usluga trusta ili trgovačkog društva”.

⁶ Moje isticanje

35. Međutim, usluga pružanja „registriranog sjedišta” ili „poslovne adrese, korespondentne adrese ili administrativne adrese” ne podudara se, prema mojem mišljenju, s uslugom koja se sastoji samo od davanja nekretnine u zakup. Naime, prva usluga ima drukčiji i širi sadržaj.

36. Postojanje registriranog sjedišta ili barem poslovne, korespondentne ili administrativne adrese bitan je element svake poduzetničke djelatnosti i, općenitije, svake profesionalne djelatnosti. Registrirano sjedište obično se zahtijeva radi osnivanja i poslovanja društva jer nadležnim tijelima i svim drugim osobama koje stupaju u odnos s društvom omogućava da komuniciraju s njime, s obzirom na to da ima kontaktnu točku i adresu za primanje pošte ili bilo kakve druge komunikacije.

37. Usluga pružanja „registriranog sjedišta” ili „poslovne adrese, korespondentne adrese ili administrativne adrese” stoga podrazumijeva stavljanje na raspolaganje kontaktne točke u profesionalne ili administrativne svrhe za društvo ili pravni aranžman o kojem je riječ. S druge strane, predmet samog davanja nekretnine u zakup isključivo je obveza stavljanja nekretnine na raspolaganje uz plaćanje zakupnine za korištenje tom nekretninom.

38. Točno je da usluga pružanja „registriranog sjedišta” ili „poslovne adrese, korespondentne adrese ili administrativne adrese” u određenim slučajevima može uključivati davanje u zakup nekretnine na koju će glasiti to sjedište ili ta adresa. Međutim, davanje nekretnine u zakup nije dostatan ni nužan element za tu vrstu usluge. Naime, s jedne strane, kao što to proizlazi iz prethodno navedenih razmatranja, ta usluga pretpostavlja nešto više od samog davanja nekretnine u zakup. S druge strane, doista je moguće da se subjekt obveže na to da će pravnom aranžmanu pružiti registrirano sjedište ili poslovnu, korespondentnu ili administrativnu adresu, a da pritom s njim ne sklopi ugovor o zakupu nekretnine na koju glasi njegovo sjedište ili adresa.

39. Osim toga, uporaba sastavnog veznika „i” u članku 3. točki 7. podtočki (c) Direktive 2015/849⁷ pokazuje, prema mojem mišljenju, da zakonodavac Unije tu vrstu usluge društva nije želio definirati na način da je isključivo ograničena na stavljanje na raspolaganje – na osnovi zakupa ili drugoj osnovi – mjesta na kojem društvo ili pravni subjekt može imati registrirano sjedište ili poslovnu, korespondentnu ili administrativnu adresu, nego je zahtijevao i pružanje „ostalih povezanih usluga”.

40. To razmatranje potvrđuje da samo stavljanje na raspolaganje nekretnine na koju glasi „registrirano sjedište” ili „poslovna adresa, korespondentna adresa ili administrativna adresa” nije dovoljno da usluge budu obuhvaćene pojmom „usluga trgovačkog društva” kako je definiran u odredbi o kojoj je riječ. U tu je svrhu, međutim, potrebno pružati „ostale povezane usluge”, odnosno dodatne usluge koje – kao što to jasno proizlazi iz verzije navedene odredbe na njemačkom jeziku⁸ – moraju biti usluge koje su povezane sa stavljanjem na raspolaganje registriranog sjedišta ili poslovne, korespondentne ili administrativne adrese.

⁷ U tom pogledu, valja primijetiti da se čini da sve jezične verzije odredbe o kojoj je riječ rabe sastavni veznik koji je jednakovrijedan riječi „i” na francuskom. Tako se, na primjer, u verziji na španjolskom jeziku upotrebljava riječ „y”, u verziji na njemačkom jeziku riječ „und”, u verziji na engleskom jeziku riječ „and”, u verzijama na talijanskom i portugalskom jeziku riječ „e”, u verziji na litavskom jeziku riječ „ir”, u verziji na nizozemskom jeziku „en”, u verziji na poljskom jeziku riječ „i”, u verziji na rumunjskom jeziku riječ „și” te u verziji na slovačkom jeziku riječ „a”.

⁸ U verziji na njemačkom jeziku članka 3. točke 7. podtočke (c) Direktive 2015/849 zakonodavac je upotrijebio izraz „und anderer damit zusammen hängender Dienstleistungen”, što doslovno znači „i druge usluge povezane s tim”, odnosno s pružanjem „registriranog sjedišta, poslovne adrese, korespondentne adrese ili administrativne adrese”. Analiza verzije na engleskom jeziku u kojoj se upotrebljava izraz „other related services”, verzije na poljskom jeziku u kojoj se upotrebljava izraz „i innych pokrewnych usług”, kao i verzija na španjolskom, talijanskom i portugalskom jeziku, potkrepljuje to tumačenje.

41. Stoga, u istom smislu, proizlazi da vrsta usluga iz članka 3. točke 7. podtočke (c) Direktive 2015/849 ima drukčiju prirodu od pukog davanja nekretnina u zakup društvu. Naime, ta usluga u načelu zahtijeva aktivnije sudjelovanje zakupodavca koji mora pružati dodatne usluge povezane sa stavljanjem na raspolaganje mjesta na koje glasi registrirano sjedište ili poslovna, korespondentna ili administrativna adresa. Takve bi usluge mogle, na primjer, obuhvaćati uslugu pružanja kontaktne točke za administrativne djelatnosti subjekta, uslugu vođenja pošte ili druge slične usluge⁹.

42. Suprotno tomu, puka suglasnost koju je zakupodavac u ugovoru o zakupu dao zakupniku da upiše svoje registrirano sjedište na adresi zakupljene nekretnine i ondje izvršava transakcije ne može biti obuhvaćena pojmom „ostale povezane usluge” u smislu članka 3. točke 7. podtočke (c) Direktive 2015/849. Naime, kao što to Komisija pravilno napominje u svojim očitovanjima, u okviru ugovora o zakupu nekretnine, pravo na korištenje adresom zakupljene nekretnine, među ostalim za registrirano sjedište ili poslovnu, korespondentnu ili administrativnu adresu, samo je povezano pravo koje proizlazi iz glavne usluge – odnosno stavljanja na raspolaganje te nekretnine – čije ostvarivanje ne zahtijeva aktivno sudjelovanje zakupodavca. Zapravo čak nije ni riječ o usluzi koju pruža zakupodavac, nego samo o izričitoj suglasnosti za korištenje nekretninom u točno određenu svrhu¹⁰.

43. Osim toga, kao što to navodi sud koji je uputio zahtjev, u glavnom je predmetu ta suglasnost dana zbog postojanja odredbe nacionalnog prava – koja je nakon toga stavljena izvan snage – kojom se zahtijevalo obvezno podnošenje suglasnosti vlasnika nekretnine za upis društva u sudski registar. Takva izričita suglasnost bila je stoga de jure nužna za svako davanje nekretnine u zakup društvima koja imaju namjeru upisati svoje registrirano sjedište na adresi zakupljene nekretnine. Kao što to ističe sud koji je uputio zahtjev, u tim je okolnostima takva suglasnost stoga vrsta odobrenja koje se daje radi ispunjenja zahtjeva propisanih zakonom, a ne usluga koja se pruža društvima. Usto, okolnost da u ovom slučaju zakupljena nekretnina odgovara mjestu na kojem se stvarno obavlja gospodarska djelatnost predmetnih društava naglašava stvarnu prirodu predmetne transakcije.

44. Iz prethodnih razmatranja proizlazi da doslovna analiza članka 3. točke 7. podtočke (c) Direktive 2015/849 ide u prilog tumačenju te odredbe prema kojem se vrsta „usluga trgovačkog društva” iz te odredbe odnosi na usluge koje se razlikuju od samog davanja nekretnina u zakup društvu i to neovisno o suglasnosti zakupodavca za to da zakupnik upiše svoje registrirano sjedište na adresi zakupljene nekretnine. Ta se vrsta usluge stoga ne može podudarati s pukim stavljanjem na raspolaganje zakupljene nekretnine.

45. Sustavno tumačenje odredaba Direktive 2015/849 potvrđuje takvo tumačenje članka 3. točke 7. podtočke (c) te direktive.

46. Naime, kao što to pravilno napominje sud koji je uputio zahtjev, iz članka 2. stavka 1. točke 3. podtočke (b) podpodtočke i. i podtočke (d) Direktive 2015/849 proizlazi da „obveznici” obuhvaćaju „javne bilježnike i druge neovisne pravne stručnjake ako sudjeluju [...] u bilo kojoj vrsti financijskih transakcija ili transakcija koje uključuju nekretnine ili pak pružaju pomoć u planiranju ili provođenju transakcija za svoje stranke u vezi s [...] kupnjom i prodajom

⁹ Ostale dodatne usluge, koje se obično nude u tom kontekstu, mogu uključivati posebnu uslugu telefaksa i prosljeđivanja telefonskih poziva, prikupljanje bankovnih izvoda, stavljanje na raspolaganje dvorana za sastanke upravnog odbora ili drugih rukovodećih tijela društva, povezivanje s pružateljima usluga specijaliziranim za druge usluge poput, na primjer, registracije vozila.

¹⁰ Ako u ugovoru o zakupu ne postoji izričita zabrana, može se čak smatrati da zakupodavac takvu suglasnost daje prešutno ako se odnosi na korištenje zakupljenom nekretninom koje nije neuobičajeno.

nekretnina” i „posrednike u prometu nekretnina, između ostalog kada djeluju kao posrednici u iznajmljivanju nekretnina, ali samo u vezi s transakcijama u kojima mjesečna najamnina iznosi 10 000 [eura] ili više”.

47. Međutim, suprotno onomu što vrijedi za te vrste obveznika, člankom 3. točkom 7. podtočkom (c) Direktive 2015/849 definicija „pružatelja usluga trusta ili trgovačkog društva” ne povezuje se s, a još manje uvjetuje, transakcijama s nekretninama. To utvrđenje također ide u prilog tumačenju te odredbe prema kojem se usluge koje su u njoj navedene razlikuju od pukog davanja nekretnina u zakup društvu.

48. Naposljetku, kad je riječ o teleološkom tumačenju, valja podsjetiti na to da je, kao što proizlazi iz sudske prakse, glavni cilj Direktive 2015/849 sprečavanje korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma te se njezinim odredbama željelo utvrditi niz preventivnih i odvraćajućih mjera u skladu s pristupom koji se temelji na procjeni rizika kako bi se izbjegla mogućnost da nezakoniti tokovi novca naštetite integritetu, stabilnosti i ugledu financijskog sektora Unije, ugroze njezino unutarnje tržište i međunarodni razvoj¹¹.

49. U tom pogledu, ne može se isključiti rizik da zakupodavac može sudjelovati u aktivnostima pranja novca ili financiranja terorizma u okviru davanja nekretnine u svojem vlasništvu u zakup pravnim osobama ili pravnim aranžmanima koji na adresi te nekretnine upišu svoje registrirano sjedište. Kao što to ističe sud koji je uputio zahtjev, takav rizik može postojati, među ostalim, u slučaju takozvanih „fiktivnih subjekata”, odnosno pravnih osoba ili pravnih aranžmana koji ne obavljaju nikakvu gospodarsku djelatnost u zakupljenim poslovnim prostorima i njima se koriste samo za upis svojeg registriranog sjedišta. Naime, registracija pravnog aranžmana, koja se obično traži na temelju zakonitih razloga, može biti zlorabljena, na primjer, u isključivu svrhu dobivanja pristupa nacionalnom financijskom sustavu otvaranjem bankovnog računa radi uplate sredstava, čak i ako ne postoji stvarna veza sa zemljom o kojoj je riječ.

50. Međutim, s jedne strane, kao što to proizlazi iz razmatranja iznesenih u točkama 38. i 41. ovog mišljenja, samo davanje u zakup nekretnine nije dovoljno da bi se omogućilo osnivanje „fiktivnog subjekta”, s obzirom na to da su druge dodatne usluge potrebne u tu svrhu, poput onih koje su kao primjeri dane u navedenoj točki 41. Stoga, činjenica da se zakupodavac koji samo daje u zakup vlastitu nekretninu društvu ili drugom pravnom aranžmanu koji na adresi te nekretnine upiše svoje registrirano sjedište ne kvalificira kao „obveznik” u skladu s Direktivom 2015/849 ne može, u načelu, dovesti do opasnosti od zaobilaženja odredaba te direktive.

51. S druge strane, ne dovodeći u pitanje razmatranja koja ću iznijeti u točki 55. i sljedećim točkama ovog mišljenja, slažem se s mišljenjem koje je Komisija iznijela u svojim očitovanjima prema kojem tumačenje odredbe o kojoj je riječ na način da bi svakog zakupodavca koji nekretninu u svojem vlasništvu daje u zakup društvu koje na adresi te nekretnine ima registrirano sjedište i ondje obavlja svoju djelatnost trebalo kvalificirati kao „obveznika” u skladu s Direktivom 2015/849, na kojeg bi se stoga primjenjivali zahtjevi koji proizlaze iz propisa sadržanih u toj direktivi, ne bi nužno pridonijelo ostvarenju njezinih ciljeva, kako su navedeni u točki 48. ovog mišljenja. Naime, takvo bi tumačenje dovelo do proširenja pojma „obveznik” i obveza koje iz toga proizlaze na vrlo velik broj subjekata, čija se djelatnost – odnosno samo davanje vlastitih nekretnina u zakup – u načelu ne može posebno povezati s pranjem novca ili financiranjem terorizma.

¹¹ Vidjeti presudu od 17. studenoga 2022., Rodl & Partner (C-562/20, EU:C:2022:883, t. 33. i 34. i navedena sudska praksa).

52. U tim se okolnostima može postaviti pitanje bi li takvo tumačenje odredbe o kojoj je riječ bilo u skladu sa zahtjevima koji proizlaze iz načela proporcionalnosti, koje zahtijeva da je mjera prikladna da na dosljedan i sustavan način jamči postizanje željenog cilja i da ne prekoračuje ono što je nužno za njegovo ostvarenje¹².

53. Prema mojem mišljenju, iz prethodne doslovne, sustavne i teleološke analize proizlazi da pojam „pružatelj usluga trusta ili trgovačkog društva” iz članka 3. točke 7. podtočke (c) Direktive 2015/849 treba tumačiti na način da se odnosi na posebnu uslugu koja ne može proizlaziti iz transakcije koja se sastoji samo od davanja u zakup vlastite nekretnine, i to neovisno o pitanju je li zakupodavac dao suglasnost za to da zakupnik upiše svoje registrirano sjedište na adresi zakupljene nekretnine i ondje izvršava transakcije.

3. Proširenje područja primjene Direktive 2015/849, od strane država članica, na druge profesije i kategorije poduzetnika

54. S obzirom na navedeno, valja još istaknuti da sud koji je uputio zahtjev u svojem zahtjevu za prethodnu odluku također navodi članak 2. stavak 7. Direktive 2015/849. On smatra da na temelju te odredbe legitiman cilj sprečavanja pranja novca ili financiranja terorizma državi članici omogućava da široko tumači djelatnosti osoba koje mogu dovesti do ostvarivanja nezakonitog cilja. Stoga bi, kako bi se smanjila vjerojatnost da zakupodavac nekretnine koja je u njegovu vlasništvu, kada sklapa ugovore o zakupu, sudjeluje u pranju novca ili financiranju terorizma, moglo biti moguće smatrati ga pružateljem usluga trgovačkog društva.

55. U tom pogledu valja podsjetiti na to da se, kao što je to Sud istaknuo, Direktivom 2015/849 provodi samo minimalno usklađivanje zato što njezin članak 5. dopušta državama članicama da propišu ili održe na snazi strože odredbe, ako je njihov cilj jačanje mjera za suzbijanje pranja novca i financiranja terorizma, u granicama prava Unije¹³.

56. U svojoj, sad već ustaljenoj, sudskoj praksi Sud je pojasnio da se izraz „strože odredbe” iz članka 5. Direktive 2015/849 može odnositi na sve situacije za koje države članice smatraju da predstavljaju povećani rizik od pranja novca i financiranja terorizma. Usto, budući da se taj članak 5. nalazi u odjeljku 1., naslovljenom „Predmet, područje primjene i definicije”, unutar poglavlja I. te direktive, naslovljenog „Opće odredbe”, on se primjenjuje na sve odredbe iz područja koje uređuje navedena direktiva¹⁴.

57. Prema tome, Direktiva 2015/849 državama članicama ostavlja široku marginu prosudbe kako u pogledu utvrđivanja rizika od pranja novca i financiranja terorizma tako i mjera koje su prikladne za sprečavanje, izbjegavanje ili barem onemogućavanje tih aktivnosti¹⁵.

58. Usto, Direktivom 2015/849 također se priznaje da se na države članice mogu odnositi različiti rizici od pranja novca i financiranja terorizma, koji mogu ovisiti o posebnoj situaciji svake države članice i mogu se razlikovati ovisno o brojnim parametrima kao što su geografska, gospodarska ili socijalna situacija¹⁶.

¹² Presuda od 2. ožujka 2023., PrivatBank i dr. (C-78/21, EU:C:2023:137, t. 70. i navedena sudska praksa)

¹³ Vidjeti presudu od 17. studenoga 2022., Rodl & Partner (C-562/20, EU:C:2022:883, t. 46.).

¹⁴ Vidjeti presudu od 17. studenoga 2022., Rodl & Partner (C-562/20, EU:C:2022:883, t. 47.) i, po analogiji, presudu od 10. ožujka 2016., Safe Interenvíos (C-235/14, EU:C:2016:154, t. 77.).

¹⁵ Vidjeti u tom pogledu mišljenje nezavisnog odvjetnika G. Pitruzzelle u predmetu Rodl & Partner (C-562/20, EU:C:2022:381, t. 44. i sljedeće).

¹⁶ Vidjeti u tom pogledu mišljenje nezavisnog odvjetnika G. Pitruzzelle u predmetu Rodl & Partner (C-562/20, EU:C:2022:381, t. 45.).

59. U tim okolnostima, u okviru široke margine prosudbe koja im je priznata u tom području, države članice mogu proširiti područje primjene Direktive 2015/849 na način da „obveznicima” smatraju profesije ili kategorije poduzetnika koje nisu izričito navedene u članku 2. stavku 1. te direktive, uzimajući pritom u obzir specifičnu situaciju svojstvenu svakoj državi članici.

60. Međutim, odredba Direktive 2015/849 koja je u tu svrhu relevantna nije ona koju navodi sud koji je uputio zahtjev, odnosno članak 2. stavak 7. te direktive. Naime, kao što to proizlazi iz njezina sadržaja, ta se odredba ne odnosi na utvrđivanje obveznika, nego na procjenu rizika od pranja novca ili financiranja terorizma samo za potrebe navedenog članka 2.

61. Suprotno tomu, relevantna je odredba članak 4. Direktive 2015/849 kojim se propisuje da su države članice obvezne, u skladu s pristupom koji se temelji na procjeni rizika, osiguravati da područje primjene te direktive obuhvaća, u cijelosti ili djelomično, i profesije i kategorije poduzetnika koje nisu obveznici iz članka 2. stavka 1. navedene direktive, a koje se bave aktivnostima za koje je osobito vjerojatno da će se upotrebljavati za potrebe pranja novca ili financiranja terorizma.

62. Iz stavka 2. tog članka 2. proizlazi da država članica, kada proširi područje primjene Direktive 2015/849 na druge profesije ili kategorije poduzetnika osim onih iz stavka 1. navedenog članka 2., o tome obavješćuje Komisiju.

63. U tom pogledu ističem da se u članku 4. Direktive 2015/849 ne pojašnjavaju pravila za takvo proširenje. Stoga, s obzirom na dinamičnu prirodu kako ekonomskih odnosa tako i kriminalnih aktivnosti, prema mojem mišljenju treba smatrati da se pravo Unije – posebno načela zakonitosti i pravne sigurnosti – ne protivi tomu da se u nacionalnim zakonima taksativno ne utvrde profesije i kategorije poduzetnika koje su obveznici, pod uvjetom da se obveznici koji nisu navedeni u članku 2. stavku 1. Direktive 2015/849, a na koje se područje primjene odredaba te direktive proširuje, naknadno pobliže odrede u aktima koji ne moraju nužno imati zakonsku razinu, ali moraju biti na odgovarajući način objavljeni¹⁷.

64. Međutim, proširenje pojma „obveznik”, od strane države članice, na subjekte koji nisu navedeni u Direktivi 2015/849 moguće je samo, s jedne strane – kao što to proizlazi iz samog teksta članka 4. stavka 1. te direktive – ako se oni „bave aktivnostima za koje je osobito vjerojatno da će se upotrebljavati za potrebe pranja novca ili financiranja terorizma” i, s druge strane, ako se takvo proširenje odvija uz strogo poštovanje prava Unije i, osobito, odredaba UFEU-a kojima se jamče temeljne slobode.

65. U ovom je slučaju na sudu koji je uputio zahtjev da utvrdi, in concreto, treba li u latvijskom pravnom poretku smatrati da subjekt poput društva Citadeles, koji je samo dao u zakup nekretninu u svojem vlasništvu i koji je u tu svrhu sklopio ugovore o zakupu sa zakupnicima, pri čemu je dao izričitu suglasnost za to da zakupnici svoje registrirano sjedište upišu na adresi te nekretnine, pripada profesiji ili kategoriji poduzetnika, koje nisu obveznici navedeni u članku 2. stavku 1. Direktive 2015/849, na koje je Republika Latvija, u skladu s člankom 4. te direktive, proširila područje primjene propisa o sprečavanju pranja novca iz navedene direktive.

¹⁷ Vidjeti po analogiji presudu od 17. studenoga 2022., Rodl & Partner (C-562/20, EU:C:2022:883, t. 51.). U tom pogledu vidjeti po analogiji i razmatranja iznesena u mišljenju nezavisnog odvjetnika G. Pitruzzelle u predmetu Rodl & Partner (C-562/20, EU:C:2022:381, t. 54. do 57.).

66. U tom je pogledu međutim dvojbeno da je tomu tako. Naime, Komisija je u svojim očitovanjima podnesenim Sudu izričito navela da od latvijske vlade nije dobila nikakvu informaciju, u skladu s člankom 4. stavkom 2. Direktive 2015/849, prema kojoj je Republika Latvija proširila područje primjene te direktive na druge profesije ili kategorije poduzetnika, odnosno na osobe koje daju u zakup nekretnine u svojem vlasništvu.

4. Zaključak o prvom prethodnom pitanju

67. S obzirom na sva prethodna razmatranja, smatram da na prvo prethodno pitanje koje je postavio sud koji je uputio zahtjev valja odgovoriti na način da pojam „pružatelj usluga trusta ili trgovačkog društva” iz članka 3. točke 7. podtočke (c) Direktive 2015/849 treba tumačiti na način da se odnosi na posebnu uslugu koja ne može proizlaziti iz transakcije koja se sastoji samo od davanja u zakup vlastite nekretnine, i to neovisno o pitanju je li zakupodavac dao suglasnost za to da zakupnik upiše svoje registrirano sjedište na adresi zakupljene nekretnine i ondje izvršava transakcije.

B. Drugo prethodno pitanje

68. Svojim drugim prethodnim pitanjem sud koji je uputio zahtjev nastoji doznati treba li, u slučaju niječnog odgovora na prvo pitanje, pojam „pružatelj usluga trusta ili trgovačkog društva” iz članka 3. točke 7. podtočke (c) Direktive 2015/849 tumačiti na način da se u slučaju da nekretninu u zakup daje fizička osoba, na nju moraju primjenjivati isti zahtjevi kao i na pravnu osobu ili pravni aranžman, neovisno o činjeničnim okolnostima, kao što je broj nekretnina koje navedena fizička osoba posjeduje i daje u zakup, činjenici da zakup nekretnine nije povezan s gospodarskom djelatnošću ili drugim okolnostima.

69. Budući da je drugo pitanje postavljeno za slučaj niječnog odgovora na prvo pitanje, ako Sud članak 3. točku 7. podtočku (c) Direktive 2015/849 protumači na način koji sam predložio u točki 67. ovog mišljenja, na to pitanje nije potrebno odgovoriti.

70. U svakom slučaju, smatram da je to drugo pitanje nedopušteno. Naime, ni iz jednog elementa spisa kojim Sud raspolaze ne proizlazi da se glavni postupak odnosi, makar djelomično, na to da nekretnine u zakup daje fizička osoba.

71. Iz toga slijedi da bi odgovor na drugo pitanje u tim okolnostima očitio značio davanje savjetodavnog mišljenja o hipotetskom pitanju, protivno zadaći koja je Sudu povjerena u okviru pravosudne suradnje uspostavljene člankom 267. UFEU-a¹⁸.

¹⁸ Vidjeti ex multis presudu od 22. veljače 2022. Stichting Rookpreventie Jeugd i dr. (C-160/20, EU:C:2022:101, t. 82. i 84. i navedena sudska praksa).

V. Zaključak

72. S obzirom na sva prethodna razmatranja, predlažem Sudu da na zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Administratīvā rajona tiesa (Općinski upravni sud, Latvija) odgovori na sljedeći način:

Pojam „pružatelj usluga trusta ili trgovačkog društva” iz članka 3. točke 7. podtočke (c) Direktive (EU) 2015/849 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 2015. o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma, o izmjeni Uredbe (EU) br. 648/2012 Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive 2005/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća i Direktive Komisije 2006/70/EZ

treba tumačiti na način da se:

odnosi na posebnu uslugu koja ne može proizlaziti iz transakcije koja se sastoji samo od davanja u zakup vlastite nekretnine, i to neovisno o pitanju je li zakupodavac dao suglasnost za to da zakupnik upiše svoje registrirano sjedište na adresi zakupljene nekretnine i ondje izvršava transakcije.